

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne (kustantajan versio).

Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat saattavat poiketa alkuperäisestä julkaisusta.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Ronkainen, M. & Majuri, K. 2022. Perinteisiä töitä ja tuotteita, uusia osaamistarpeita. Lumen – Lapin ammattikorkeakoulun verkkolehti (1).

URL: <https://www.lapinamk.fi/loader.aspx?id=13e6870c-ac07-4c2b-8b72-d03102212e34>

Perinteisiä töitä ja tuotteita, uusia osaamistarpeita

Mari Ronkainen, agrologi AMK, restonomi AMK, asiantuntija, Tulevaisuuden biotalous, Lapin ammattikorkeakoulu

Karoliina Majuri, agrologi YAMK, asiantuntija, Tulevaisuuden biotalous, Lapin ammattikorkeakoulu

Asiasanat: porotalous, alkutuotanto, yrittäjyys, sivutuotteet

Poronhoidossa tarvittava osaaminen

Poronhoito on Pohjois-Suomen vanhin edelleen elinvoimainen elinkeino, jota harjoittaa päätoimisesti noin 1000 henkilöä (Paliskuntain yhdistys 2021). Poronhoito on paitsi työ, myös elämäntapa, johon usein kasvetaan jo nuorena (Kietäväinen, Vatanen & Ronkainen 2013, s.25-26). Porotöissä voidaan hyvin olla mukana jo lapsena, jolloin aletaan oppia sitä, mitä elinkeinon harjoittaminen vaatii. Poronhoitajan ammatissa tarvitaan monialaista osaamista erilaisissa käytännön työtehtävissä kuten eläinten, koneiden ja laitteiden sekä infrastruktuurista huolehtimisen parissa. Lisäksi poronhoitajan tulee hallita yritystoiminnan harjoittamiseen liittyviä taitoja. Enenevässä määrin poronhoitajalta vaaditaan myös erilaisia sidosryhmäyhteistyöhön liittyviä taitoja. Porotaloudessa yhteistyötaidot ovat isossa roolissa, sillä elinkeinoa harjoitetaan paliskuntajärjestelmässä, yhdessä muiden poromiesten kanssa (Poronhoitolaki 1990/848).

Poronhoitajilla on ollut yrittäjinä tarve hankkia lisää osaamista ja kehittää omaa toimintaansa. Esimerkiksi tuotantokustannusten nousu ja poronhoidon käytössä olevien resurssien kutistuminen tuovat painetta lisätä tulonmuodostusta. Koska porojen suurimpia sallittuja määriä rajoitetaan lainsäädännöllä paliskuntakohtaisesti, ei porotilan kannattavuuteen voi välttämättä vaikuttaa tehostamalla tuotantoa karjakokoa kasvattamalla (Maa- ja metsätalousministeriön asetus merkkipiireistä ja suurimmista sallituista poromääristä 414/2020). Poro on kaiken keskiössä, mutta sen ympärille on innovatiivisesti kehitetty uutta

liiketoimintaa, kun on herätty siihen, että omaa osaamista kehittämällä voidaan saada lisätienestettä. Monilla porotiloilla harjoitetaan esimerkiksi matkailua tai leikataan ja jalostetaan poronlihaa itse. Porotalousyrittäjän tulee pohtia mahdollisuuksiaan keskittyä perinteiseen poronhoitoon tai laajentaa toimintaansa muuhun liiketoimintaan. Yrittäjän täytyy kuitenkin aina pyrkiä kehittymään, jotta yritys voi menestyä muuttuvassa maailmassa (Suomi.fi-verkkotoimitus 2019).

Sivutuotteet lisäansion lähteenä

Porotalouden tulonmuodostumisen perusta on lihanmyynnistä saatavat tulot. Poroteurastuksessa syntyvät sivutuotteet eli kaikki lihan ohella porosta saatavat materiaalit tuovat mahdollisuuden lisäansioihin. Viime vuosina Suomessa on teurastettu 70 000-85 000 poroa vuodessa (Paliskuntain yhdistys 2022). Teurastuksen sivutuotteena syntyvien taljojen hyödyntämisen varmistaminen ja niiden arvon nostaminen tuovat poronmistajille lisäansioita, edistävät kiertotalouden toteutumista sekä turvaavat elinkeinon imagoa. Jo pitkään suurin osa porotaljoista on myyty teurastamoilta muutamalle suurelle yritykselle, jotka ovat käsitelleet ne koristetaljoiksi tai muokanneet nahaksi. Näiden yritysten taljamyynti on kuitenkin hidastunut mm. covid-19 pandemian vaikuttaessa taljojen suureen loppukäyttäjryhmään eli Suomeen saapuviin turistimääriin. Taljat rahaksi- hanke pyrkii löytämään keinoja, joilla taljat saataisiin jälleen kaupaksi ja niiden rahallinen arvo oikealle tasolle. Hankkeen päätoteuttajana toimii Lapin ammattikorkeakoulu yhdessä Paliskuntain yhdistyksen kanssa. Paliskuntain yhdistys on porotalouden hallinnollinen neuvonta- ja asiantuntijaorganisaatio, jonka kautta saadaan aktivoitua kenttää ja välitettyä tietoa hankkeen toiminnasta. Lapin ELY-keskus on myöntänyt hankkeen rahoituksen maaseuturahastosta. (Taljat rahaksi -hanke 2020.)

Uutta liiketoimintaa taljojen ympärille

Hankkeen tärkeä tavoite on aktivoida poronmistajia pelkästä raakataljojen myynnistä myös niiden jalostamiseen. Tämä vaatii taljankäsittelyyn niin uusien käytäntöjen omaksumista, kuin vanhojen perinteisten taljankäsittelymenetelmien käyttöönottoa uudestaan. Myös myyntiin ja markkinointiin tarvitaan uusia käytäntöjä, kun totutusta tavasta myydä kaikki taljat pelkästään jalostajaliikkeille siirrytään siihen, että taljoja käsitellään ja myydään suoraan kuluttajille jatkossa myös itse. Oppiminen uuteen tuotanto- ja myyntiketjuun edellyttää sitä, että taljan

arvokkuus materiaalina kirkastuu alkutuottajille. Näin taljojen käsittelyä uskalletaan lähteä kokeilemaan ja näkemään vaivaa lopputuloksen eteen

Hyvin perinteinen porontaljatuote on ulkokäyttöön soveltuva ilmakeivattu porontalja. Se valmistetaan kiinnittämällä talja esim. seinälle nahkapuoli ulospäin, antaen sen kuivua kevät ahavassa usean kuukauden ajan. Ilmakeivatun taljan tuottaminen ei vaadi niin paljoa työtä ja tuotantopanoksia kuin esimerkiksi taljan nahaksi muokkaaminen. Taljat rahaksi-hankkeessa määritellään tietyt laatuksiteerit ilmakeivatulle taljalle, jotta myytävät taljat pysyvät tasalaatuisina, ostipa taljan mistä päin poronhoitoaluetta tahansa. Laatuksiteerit ja ohjeistus niiden mukaisten lopputuotteiden valmistukseen tuotetaan keräämällä kokemuksia ilmakeivatujen taljojen tuotannosta suoraan elinkeinon harjoittajilta. Hankkeessa toteutetaan verkostoitumistilaisuuksia ja työpajatoimintaa, joissa kerätään ja vertaillaan kokemusperäistä osaamista tämän perinteisen taljatuotteen tuotannosta, sekä pohditaan tapoja teollistaa vanhoja menetelmiä massatuotantoon soveltuviksi. Yhteisöoppimisen menetelmin toteutetuissa tilaisuuksissa ilmakeivatujen taljojen tuottajat pääsevät kertomaan toisilleen omia kokemuksiaan ja menetelmiään sekä samalla oppivat toisiltaan. Oppimisen ohella yhteisöllisessä oppimisessa tuotetaan konkreettisia tuloksia ja uutta tietoa (Lakkala 2018.) Tuloksia välitetään hankkeessa laadittavalla standardin mukaisten ilmakeivatujen taljojen tuotanto- ja myyntioppaalla.

Osaamista liiketoimintaan

Erilaisten taljatuotteiden myynti vaatii tuottajilta liiketoimintaosaamista, verkostoja ja aikaa. Hanketoiminnalla pyritään ohjeistusten lisäksi kokoamaan uusia yhteistyökuvioita niin tuottajien, kuin tuottajien ja yritysten välille. Tuottajien väliset verkostot mahdollistavat isompien toimituserien toteuttamisen. Esimerkiksi venäläisten porontaljaa hyödyntävien jalkinehtaiden alihankkijoiden kiinnostukseen suomalaisia porontaljatuotteita kohtaan vastataan lisäämällä hankkeessa porontaljojen alkutuottajien viennin liiketoimintaosaamista sekä kokoamalla tuottajaverkostoja.

Uusi osaaminen voi parhaimmillaan parantaa elinkeinon kannattavuutta, kun koko poro käytetään hyödyksi ja sitä kautta saadaan arvokasta lisätuloa. Hanke näyttää mallia myös muiden proteurastuksen sivutuotteiden käsittelylle ja myynnille, jota paikoin toki jo tehdäänkin. Toisaalta opitaan pois vanhasta, kun aletaan nähdä poron eri materiaalien hyödyntämisen kaupalliset mahdollisuudet laajemmin, ja tavallaan ollaan palaamassa vanhaan

malliin, jolloin kotitalouskäytössä porosta hyödynnettiin lähes kaikki mahdollinen (Muje 2018).

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Lähteet

Kietäväinen, A., Vatanen, E. & Ronkainen, S. 2013. Porotalouden taloudelliset sekä työllistävät vaikutukset sekä muut arvot: kohti kokonaisarvoa? Lapin yliopisto.

Lakkala, M.2018. Yhteisöllinen oppiminen ja digitaaliset oppimisympäristöt. #Valtiolla, valtionhallinnon kehittämisen ajankohtaislehti. Valtionvarainministeriö. Viitattu 10.1.2022. [Yhteisöllinen oppiminen ja digitaaliset oppimisympäristöt \(vm.fi\)](#)

Maa- ja metsätalousministeriön asetus merkkipiireistä ja suurimmista sallituista poromääristä 414/2020.

Muje, P. 2018. Porosta parasta – kaikki käyttöön. Viitattu 4.1.2022 <https://www.sitra.fi/blogit/porosta-parasta-kaikki-kayttoon/>

Paliskuntain yhdistys 2021. Poroelinkeidon ekonomia. Viitattu 20.12.2021 <https://paliskunnat.fi/py/materiaalit/poroelinkeidon-ekonomia/>

Paliskuntain yhdistys 2022. Poronlihan tuotanto. Viitattu 4.1.2022 <https://paliskunnat.fi/py/materiaalit/tilastot/poronlihan-tuotanto/>

Poronhoitolaki 14.9.1990/848

Suomi.fi-verkkotoimitus. 2019. Yrittäjän taidot. Viitattu 5.1.2022 <https://www.suomi.fi/yritykselle/yrityksen-perustaminen/yritystoiminnan-suunnittelu/opas/olisiko-minusta-yrittajaksi/yrittajan-aidot>

Taljat rahaksi -hanke. 2020. Hankesuunnitelma. Lapin ammattikorkeakoulu.